

նի է որ քանի որ ամեն ինչ վերականգնող պարտաւորութեամբ էինք Մեքսիկայի խնամարարին հետ մէկ քանի խնամարարներու վրայ պարտաւորութեամբ տալու առիթով: Մենք կը կարծէինք որ ամեն բան երկու կողմէն հասկըցուած ու լծուած էր. բայց այս անգամ կրկին տեսանք որ յիշեալ լրագրին 67 թուոյն մէջ խնամարարը երկու հաստատածի մէջ նորէն առիթ տուած է մեզի իրեն պատասխանելու: Բայց դո՛հ ենք, որ այս անգամ մեզի յոյս ալ տուած է թէ, վերջ տակ եղած խնդրոց որոշումը ժամանակին վճռոյն թողնու ալ պատրաստ է:

Ասոր մէջ առաջուց յօտարած էինք գիտնալով՝ որ «Ժամանակը սխալը կը մեղցնէ ու ճշմարտութիւնը կ'ապրեցնէ» մասնաւոր չէինք ուզեր որ այն մարդոց կարգը անցնինք, որոց համար ըստ էութեան, «չառ մարդիկ կան որ իրենց ժամանակը ինքնին կ'անցնեն կործանող չին զիտեր», ասանկերը զբաղեալ մարդոց պատուահասն են: Աստի Մեքսիկայի խնամարարին այս առաջադրութիւնը կարգաւորող շեղիւնք որ այս անգամ իրեն տուած պատասխանին վերջնաւ ըստ, ու տակ ետքը որչափ որ այս տեսակ խնդիրներու վրայ թէ եւ մեզի նոր առիթներ ալ տայ (բաւական է որ չափը չ'անցնէ) իր կողմէն, մենք ըստ թիւնք առիթ վայելուց պատասխան մը համարինք իրեն: Անցնինք հիմա մեր քննութեանը:

Ասիկա առաջ հրատարակած հաստատումներուն մէջուն մէջ երկարորէն յայտնել էինք թէ ամենական մերձաւոր եւ սերտ ընկերութեան մէջ որչափ աղետալի հետեւանքներ կը ծագին թէ որ ամուսնացողը համակրոն չ'ըլլան:

Մեքսիկայի խնամարար մեր այս առաջարկութեանը համոզուելով՝ այս անգամ առաջին հաստատման առաջին յօդուածին մէջ ինքն ալ կը խոստովանէ մեր ըսածին՝ ճշմարտութիւնը. բայց «այս ամենականութեան սկզբունքը, ինչպէս... բայց այս ամենուն վրայ ստալ իրաւ է թէ, այս անանկ խնդիր մըն է, որ օրէնքով չ'ը կրնար ու պէտք չ'է անձուլի, խօսքովը իր մէկ երկու տող վերջ յոյս տուած համոզութեամբ չ'ըլլալը համար հարկ կը համարինք իրեն զիտել տալ որ եթէ օրէնքով չ'ըլլայ, զոնե պէտքեր որ կրօնական մասնաւոր կանոնով մը հաստատուի որով տն կանոն ալ եկեղեցական գործոց մէջ օրէնքի դուրս թիւն կուենայ հաւատարմութեամբ պահելու զօրութիւն: Աստի, «մեր ընել կրցածը ամենէն շատը սա է որ ասոր դէմ մեր խրատը տանք, ցուցնելով թէ աս սովորութեան շատ քեզ աղեկութիւն (մենք կրնանք բնաւ) բայց շատ գեշութիւն դալքը կրնայ անկախութիւն, ու հոն մենք ձգելու ենք բանը, բաժնի խօսքն ալ խնամարարին կողմէն հակառակ թիւն մը կ'ըլլայ, եւ կ'երեւի որ մինչեւ հիմա եղած խօսքով թիւններէն ու անպայել զործեւրէն բաւական զըլած չ'են, որուն մէկ օրինակն ալ մեր լրագրին 272 թուոյն մէջ ցուցուցինք՝ Սերատիայի մէջ բողոքական երկի ունեցող լուսաւորական կնիկը բողոքականաց զերկրմանը թաղիլ ուղիւ նուն առ թիւն մէջ: Աստի մենք այս մասին վրայ բոլոր բնութեան կը վերջացունենք դարձեալ հաստատելով որ ընտանեաց մէջ կատարեալ խաղաղութիւն, երջանկութիւն ու դաւաճող կատարեալ աստարակութիւն տրուելու համար հարկ է որ մայրն ու հայրը համակարծիք, համապիտ, համակամ ու համակրօն ըլլան. այս ճշմարտութիւնը սկիզբէն մինչեւ հի-

մա մեր աղբիւն մէջ յարգուած ու պահուած ըլլալէն զատ, քրիստոնեայ չ'ըլլող ազգերն անգամ նոյնը ըրած են ու կրնան: Թիւն 2 յօդուածին մէջ, Մեքսիկայի խնամարարը Մեքսիկայի քարոզիչները մեր կողմէն իրեն թշնամի ու խռովարար են թաղարկով, նախ՝ կրտէ թէ, անոնք մենք կը ներկայացնենք իրեն Հայոց աղբիւն մէջ թշնամիները, որոնք հոս եկած են միայն բաժանուած ձգելու եւ ընտանեաց ներսու ընկերութեանը կապարարութիւնը քակելու եւ այլն եւ այլն:

Երբեք որ, կը հարցնէ մեզի թէ աւանդ քարոզածը ճշմարտութիւնն է թէ ստուրթիւն, եւ կը շարունակէ ըսելով, «Թէ որ միւս կողմէն անոնք միայն Մեքսիկայի քարոզիչներն են որոնք ինչպէս ինչպէս, ան տեսնելով թշնամի ըլլալու տեղը, անոնք իրօք ամենէն մեծ բարեկամներն են, ու պատասխանատու ու թիւնը անոնց վրայ կը մնայ» որոնք որ աստ ճշմարտութիւնը կը մերժեն ու անօր կը հակառակին:»,

Երբեք որ, կրտէ թէ Մեքսիկայի պարզ ճշմարտութիւնները քարոզելը միշտ յիմարութիւն երեւցաւ ան մարդոց որոնք չ'են աւանդը կը սկսեն:

Չորրորդ, կրտէ թէ Քրիստոս ինքը ինչպէս ձգելու չ'էր, հայտնի է ինչու որ կայ (բաւ) մարդը իր հօրէն զատելու ու աղջիկը իր մօրէն ու հարօր իր կեսուրէն (մատ. Ժ. 35) եւ Քրիստոսի այս խօսքերն ալ Մեքսիկայի հեղինակը մեզի դէմ մէջ բերելու յարմար ու մեր խնդրոյն պատշաճ կազմի պէտքոյց տալէն ետեւ, անմեկնել հակառակ թիւնը կը շարունակէ հարցունելով թէ «մի թէ Քրիստոս կ'սկսէր ընտանեացներն ու աղբիւր բաժանել, իր ուղիովը հակառակութիւններ կը ձգէր. չէ, չէ (իր թէ մենք այն ըսած ըլլայինք) ու յետոյ կը շարունակէ թէ, «ինքը խաղաղութեան իշխանն էր. թէ իր եւ թէ իր պաշտօնականներուն քարոզութիւնովը եւ լած բոլոր բաժանութիւններուն պատասխանատուութիւնն ու յանցանքը իրեն վարդապետութիւնները չ'ընդունողներուն վրայ կը մնայ:

Այս թիւ 2 յօդուածին մէջ չորս տարբեր խնդիրներ կան, որոնց առջին երկուքին պատասխանը (նիւթ երուն կարգին ձգելով) այս հաստատութիւնը թիւն, որ ասոնք են:

Ա. Մեքսիկայի քարոզիչները հոս եկած են միայն բաժանուած ձգելու եւ ընտանեացներու ու ընկերութեանը կապարարութիւնը քակելու:

Բ. Այս հարցումը թէ, «անոնք քարոզածը ճշմարտութիւնն է թէ ստուրթիւն», ու այն հաստատութիւնը թէ, «անոնք միայն աստուծոյ ճշմարտութիւնը կը քարոզեն քան ինչ Քրիստոսի որոշած ճաշակը, ու այն բողոքովն ապահովութիւնը որ Մեքսիկայի խնամարարը եւ իր ընկերները ունին որ եթէ Քրիստոսի ճաշակը Մեքսիկայի «կրօնական» մարդոց աստուծոյ ճաշակը չ'է, անոնք ճշմարտութիւնն են: Հայոց աղբիւն մէջ գալ 25 տարին, Հայոց աղբիւն մէջ անցող պիտի միտքան Մատուած օրհան որ աստ երկիրը բերաւ անոնք» որ Հայիկն գաւառները Քրիստոսի Մեքսիկայի պարզութեանը վերադարձնելու դործիք եւ զան:

Հիմա մեր պատասխանելը երկու խնդիրներուն մէջ՝ Մեքսիկայի խն-

ամարին սա խօսքն է թէ «Մեքսիկայի պարզ ճշմարտութիւնները քարոզելը ճիշդ յիմարութիւն երեւցաւ ան մարդոց որ մեզն ու աշխարհը կը սկսեն:

Այս խօսքը լուսաւորական հայոց յարմարեցնելով անոնց համար մէջ բերելով՝ որ աստուծոյ յանգիւնութիւնն ու աղիտութիւնը կը համարուի՝ հարկ չ'է պարզապէս անտեսել աղբիւր համար կրտէ, որ ասիկ 15 դար առաջ քանի անգամ իրարիւր թափեց իր քրիստոնեական սուրբ կրօնը (որուն պիտաւոր հիմունքը սուրբ գիրքերն են) պաշտպանելու համար: Աստի խօսք մը ճիշդ կը յարմարի ու պէտք է ըսել Մեքսիկայի խնամարարն ու իր ընկերներուն համար, որ ըրածնուն, խօսածնուն ու զրածնուն նախելով մինչեւ օտարազգի քարոզիչներ իրենց մէջ չ'է մտած՝ Մեքսիկայի պարզ ճշմարտութիւնները իրենց աղբիւր քարոզիչներն լած ժամանակին միշտ իրենց յիմարութիւնն է երեւցիւ, իրենք մեզն ու աշխարհը սկսելուն համար: Եւ իրօք ալ անանկ եղած պիտի ըլլայ. ինչու որ մեր հիմնական պատասխանելը երկրորդ խնդրոյն մէջ ալ Մեքսիկայի խնամարարը սուրբ Մեքսիկայի մեզի դէմ վայելութիւն կը բերէ Քրիստոսի սա խօսքը թէ «ինքը ինչպէս ձգելու չ'էր, հայտնի է, եւ կը շարունակէ ըսելով թէ «ողան հօրմէն, աղջիկը մօրմէն ու հարօր իր կեսուրէն զատելու համար եկաւ»:

Ասիկ յայտնի կ'երեւայ որ մինչեւ հիմա Մեքսիկայի խնամարարը ու իր ընկերները չ'են ստիպած, թէ Քրիստոս այն խօսքերը ինչպէս ինչպէս համար ըսած է, ու Քրիստոս ճշմարտապէս ճանչցողներուն ու անոր Սուրբ վարդապետութիւնները ընդունողներուն համար թէ ինքը եւ թէ Մեր առաքելները ըսած են:

«Երբ» գուր կ'աղարտէ յանձնին ձեր զան, եւ ինչպէս ինչպէս որոշէ ընդ միմեանս:

Օրհնաւորութիւն թողու մեզի պաշտպանութեան զինք մամ ձեզ, ու որպէս աշխարհս տայ տամ եւ ձեզ:

Սուրբ Երեմիայի վրայ ձեր եւ մի գանձ զխնայելով:

Օրհնաւորութիւն ընդ ձեզ՝ զինք իս խաղաղութիւն ունեցիք:

Եթէ հարկ ինչ ինչ ձեզ՝ ընդ ամենայն մարդկան զաւանդութեան ինչպէս:

Քանզի ինչպէս ինչպէս ինչպէս ինչպէս:

Մ. Օրհնաւորութիւն ինչպէս ինչպէս, այլ ինչպէս, որպէս յամենայն եկեղեցիս սրբոց. խաղաղութիւն տարիք եւ Մեքսիկայի խնամարարն է ինչպէս ինչպէս ընդ ձեզ: Մեր (Քրիստոս) ինչպէս ինչպէս ինչպէս ինչպէս:

Ասոնք եւ ասոնց նման անհամար խօսքեր եղած ժամանակը յայտնի է որ քրիստոնեայներուն մէջ եւ անոնց համար զուրցում էր, ու Մեքսիկայի խնամարարն մէջ բերածը միայն հիմնական, փարիսեացոց, սաղոնիկացոց եւ այլն եւ ասոնց նմաններն ու համար զուրցում էր. ու ասի Մեքսիկայի խնամարարն սա վերջի շարունակութիւնը մեծ զարմանք պատճառած է մեզի: «Ինքը (Քրիստոս) խաղաղութեան իշխանն էր, ու թէ իր եւ թէ իր պաշտօնականներուն քարոզութիւնովը եւ լած բոլոր բաժանութիւններուն ու հակառակութիւններուն պատասխանատուութիւնն ու յանցանքը իրեն վարդապետութիւնները չ'ընդունողներուն վրայ կը մնայ»: Ա-

մեն խնդր ունեցող ու խնդր բանեցող մարդ՝ անշուշտ այս խօսքն կը հասկընայ, որ Մեքսիկայի խնամարարը ու իր ընկերները կարծած պիտի ըլլան թէ ասիկէ մինչեւ հարիւր տարի առաջ, այսինքն Մեքսիկայի Սուրբ գիրքերը կարգաւորուեցին, հասկընալէն, ինքնագրութիւն եկեղեցի կազմէին ու քարոզութիւն ընելու սկսելէն առաջ աշխարհի մէջ քրիստոնեայ չ'էր, հաւատք օրէնք չ'ուէին: Աստուծոյ ճաշակը որոշողը չ'էր տեսնուած, եւ բոլոր ուրիշ քրիստոնեայ ազգաց հետ, մենք լուսաւորական հայքս ալ՝ հաղաբաւոր դարիւր առաջ քրիստոնեայ չ'էինք...: Այս ճիշդագիտ ու անտեղի աղիտութեան հերքումը աստ արժանի պէտք է վերջի թողուլ, վասն զի ասոնք ալ կողմ ձգուած երկու խնդրոց կարգէն են:

Մեքսիկայի խնամարարը իր առաջին հաստատման 3 յօդուածին մէջ ըսած է, նախ, թէ Մեքսիկայի խնամարարը, որ ինչ ամեն բողոքական աղբիւր ալ քարոզիչներ խրկած են ու իր իրեն մարդ դարձնելու համար: Երբեք որ, կրտէ թէ 30 տարի չ'ալ առաջ Մեքսիկայի եկեղեցիներուն լուսաւորութեանը համար Տաճկաստան աշխատելու կողմէն ասոնք բողոքական քարոզիչը Գ. Հարթը անգղիացին էր, որ Մեքսիկայի եկեղեցոյն պաշտօնականներէն էր, եւ կը հաստատէ թէ առաջին բողոքական քրիստոնեայները որ Մատուածաւանդ հայերէն աշխարհարար լեզուով թարգմանեցին, նոյն աղբիւր կան եկեղեցոյն ընկերութեանը անգամանքէն էին, եւ մինչեւ հիմա ալ հազար բաւոր լիւր ծախք կրէն այս Սրբազան մատանը Մեքսիկայի եկեղեցիներուն խօսած լեզուով պիտաւորապէս Մեքսիկայի քարոզիչը ձեռքը տակ տալու եւ տարածելու: Երբեք որ, Մեքսիկայի խնամարարը երկար հաստատման մը մէջ մեզի կը ծանուցանէ թէ Մեքսիկայի եկեղեցոյն կողմէն Իզմիրի, Սիւրիայի, Ազիպատի, Երուսաղէմի ու Սալմայի մէջ քարոզիչներ խրկուած կան, ու այս վերջի կողմէն մէջ ալ մեծ ուստի մարան մը ունենալին յիշելով՝ Մեքսիկայի եկեղեցոյ (չ'ենք զիտել ինչ ըսել կուղի այս խօսքով) պատասխանողը չ'ըլլալը համար վարդապետութիւններուն մէջ դաստիարակելու յատուկ նպատակ ունենալին կրճատուցանէ: Այս պատասխաններն ալ Յուդայ տիրապետական իկեղեցոյն, Հայոց, Պաղատանաց, Խրիստոնեայն, Մատուածաւանդներուն, Սարգիստեաններուն, Եւ տիրականներուն, Մարտինիստեաններուն եւ այլն եւ այլն վերաբերեալ եղող ժողովոյց համար է կրտէ: Այս յիշեալ ուստի մարանը զիտաւորապէս Մեքսիկայի եկեղեցոյն օգտին համար հաստատելը ծանուցանելէն ետեւ, Իզմիրի, Սիւրիայի, Ազիպատի, Երուսաղէմի մայիս ամսոյն մէջ Լատին գումարուած ժողովքի մը մէջ ըսած ծառէն հաստատման մը կը զեն, որուն վերջի կողմէն յիշեալ Լորտին սա խօսքի մը վերջացած է: «Մեր ազգէն առաջին են բոլոր Տաճկաստանը 36 միլիոն բնակիչով՝ հաւատալ տարբեր դասանութիւններով եւ հոնական եկեղեցոյն տիրապետութեան ընդարձակ կարմակերպութիւններով ու անթիւ եւ ծանրաբեւեալ մտադրաւորութեամբ: Ասոնք են ան առաքելները՝ որոնք ուղղած են մեր ուշադրութիւնը»:

Չորրորդ եւ վերջապէս Մեքսիկայի խնամարարը այս վերջի զրածնունները հետեւ ու թիւն մը իր ընթերցողներուն զիտել

